

DÖBRÖKÖZ KÖZSÉG
ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY
A 191/1., 190., és a 348/11. helyrajzi számú ingatlanok tekintetében
a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló
68/2018 (IV.09.) Korm. rendelet szerint

2021

DÖBRÖKÖZ ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNYA

**A 191/1., 190., és a 348/11. helyrajzi számú ingatlanok
tekintetében**

a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló
68/2018 (IV.09.) Korm. rendelet szerint

Készítette:

Dr. Kovács Péter
településtervező

Dr. Szabó Máté PhD,
régészeti szakértő
(eng.sz.: 21-503)

**2021
április**

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	4.
1. ÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT	5.
1.1 A település történeti leírása (a történeti település- és tájszerkezet alakulása, a történeti településmag)	5.
1.2. A település régészeti örökségének felmérése újonnan beépítésre szánt területnek kijelölt terület esetén terepbejárással	8.
1.2.1. Örökségvédelmi hatástanulmány- régészeti munkarész	8.
1.2.2. Törvényi előírások	9.
1.2.3. Döbrököz település módosítással érintett területére vonatkozó régészeti örökségének számbavétele	11.
1.2.4. Összefoglalás, javaslattevél	16.
1.3. A védett műemléki értékek települési értékleltára	17.
1.3.1. A világörökségi, és a világörökségi várományos helyszínek és területek	17.
1.3.2. Országos építészeti örökség elemei	17.
1.3.3. Védetté nyilvánított régészeti lelőhelyek és a nyilvántartott régészeti lelőhelyek	18.
1.4. A helyi építészeti örökség települési értékleltára	19.
1.4.1. Településszerkezet	19.
1.4.2. Telekstruktúrát és az utcavonal-vezetés	19.
1.4.3. Utcaképet vagy utcakép részlet	22.
1.4.4. Egyéb településkarakter elemek	24.
1.4.5. Építményrészletet vagy az alkalmazott anyaghasználatot, tömegformálást, homlokzati kialakítás	24.
1.4.6. Táj- és kertépítészeti alkotás, egyedi tájérték, növényzet	29.
1.4.7. Szobor, képzőművészeti alkotás, utcabútor	29.
2. A RENDEZÉS SORÁN TERVEZETT VÁLTOZÁSOK HATÁSELEMZÉSE	30.
2.1. A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában releváns rövid és középtávon tervezett változások ismertetése	30.
2.2. A 2.1. pontban szereplő változások hatásai	30.
2.2.1. A változások hatásai a régészeti örökségre	30.
2.2.2. A változások hatásai történeti településre, település- és tájszerkezetre,	30.
2.2.3. A változások hatásai települési értékleltárban szereplő műemléki értékekre	30.
3. AZ ÉRTÉKVÉDELMI TERV	30.
3.1. Az értékleltárban szerepeltetett értékek megőrzését biztosító szempontok és követelmények	30.
3.2. Az önkormányzati feladatok meghatározását	30.
4. MELLÉKLETEK	31.
Országos védelem alatt álló műemlékek és helyi jelentőségű művi értékek valamint régészeti lelőhelyek elhelyezkedése az ingatlannyilvántartási térképen	

BEVEZETÉS

Döbrököz község településrendezési eszközeinek 2021. évi 1. számú módosításának célja a helyi vállalkozások fejlesztése. Az érintett ingatlanok a 191/1. helyrajzi számú zöldterület, új beépítésre szánt területre módosulna, valamint a 348/11 hrsz-ú közterületet, ahol és új zöldterület kerül kijelölésre.

Döbrököz Község Önkormányzatának Képviselő-testülete a szükségessé váló településrendezési eszközeinek módosítását megalapozó településfejlesztési döntését a 6/2021. (II.11.) számú határozatában fogalmazta meg. Ezzel egyben az érintett területeket kiemelt fejlesztési területté is nyilvánította.

Az örökségvédelmi hatástanulmány a kulturális örökségvédelemről szóló 2001. évi LXIV. törvény (továbbiakban: **Kötv.**) 85/A. § (1) bekezdése szerint örökségvédelmi hatástanulmányt kell készíteni a település településfejlesztési koncepciójának kidolgozása során. Ha a településfejlesztési koncepció készítésekor nem készült, vagy a rendezés alá vont területre nincs örökségvédelmi hatástanulmány, vagy van, de az tíz évnél régebbi, akkor azt a rendezés alá vont területre el kell készíteni.

Az örökségvédelmi hatástanulmány a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 314/2012. (XI. 8.) kormányrendeletnek és a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV.09.) Korm. rendeletnek (továbbiakban: **Rendelet**) megfelelően készült.

Kötv. 85/A. § (1) és a **Rendelet** 83. § (1) bekezdése a) és (2) bekezdés a)-c) pontja, illetve utóbbi 14. sz. melléklete határozza meg.

A vizsgálatnál figyelembe vett, a kulturális örökség régészeti vonatkozásait érintő speciális törvények és rendeletek:

- A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény;
- Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII törvény;
- A kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet;
- A településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet;
- A régészeti lelőhely és a műemléki érték nyilvántartásának és védetté nyilvánításának, valamint a régészeti lelőhely és a lelet megtalálója anyagi elismerésének részletes szabályairól szóló 13/2015. (III. 11.) MvM rendelet.

1. ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

1.1. A TELEPÜLÉS TÖRTÉNETI LEÍRÁSA (A TÖRTÉNETI TELEPÜLÉS- ÉS TÁJSZERKEZET ALAKULÁSA, A TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSMAG)

TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSSZERKEZET ALAKULÁSA

Tolna megye már az ősidők óta lakott volt, melyet a mintegy 20 000 éves régészeti leletek is bizonyítják. A település és környéke is otthont adott az ősidők embereinek. A neves régész Wosinszky Mór (képen) több tűzkőből hasogatott pengét is talál a település határában. Ezért kapta a település ezen része a Tűzkő hegyi dülő nevet. Számos kőkori, bronzkori korai és késői vaskori lelet maradt fenn.

A település területe időszámításunk előtt a VI. sz. környékén kelták - azon belül az eraviszkusz törzs- által lakott terület volt. Majd a rómaiak betörése és a kelták leigázását követően Tolna megye Alsó-Pannónia tartomány részévé vált. A rómaiak idején számos település, katonai tábor hadi – és kereskedelmi út épült ki a környéken, így római kori lelőhelyek is találhatóak Tolna megye érintett részén.

A honfoglalás után királyok birtoka volt, majd a XIII. században a Dárói családé lett.

Döbrököz mai elhelyezkedése az Árpád-házi- királyok koráig vezethető vissza.

A legrégebb írott forrás, amely a települést említi, 1304-ből származik. Egy hivatalos oklevél bizonyítja, hogy Döbrököz vára már 1309-ben is állt.

A mai Werbőczy- vár „előde” egy földvár volt, amint egyes források szerint a Tolna megyében földdel és birtokokkal rendelkező Apor vagy Szák nemzetség építtette az 1200-as években.

1316- ban Károly Róberté lett, aki 1322-ben a Varsayaknak és Himfyeknek adományozta, majd később a Lackfiak tulajdonába került, akitől hűtlenség miatt 1397-ben Luxemburgi Zsigmond elvette a várat.

Később Luxemburgi Zsigmond utóda, Tamási Henriknek adományozta, majd I. Ulászló fele részben Rozgonyi Simonnak és Jánosnak adta el.

A várnai csata után 1445-ben Újlaki Miklós, azt követően, 1446-ban Szerecsen Péter birtokolta várat.

A család utolsó férfi tagjának halála után, 1534-ben özvegyére szállt a vár, aki Werbőczy Istvánhoz (képen) ment feleségül. A török hódoltságig a családé maradt a vár.

A török hódoltság idején 1544-ben Mehmed pasa – sok más vár mellett- elfoglalta a döbröközi várat is, mely alól csak 1687-ben szabadult fel. Ebben az évben kelt írások szerint a várnak már csak téglá romjai álltak, egy ép toronnyal.

Döbrököz neve egyesek szerint a szláv eredetű Dobrogost személynévből keletkezett, míg egy másik álláspont szerint a településnév- mert, hogy a magyar nyelv ősi türk-mongol eredetű- az ómongol DEBERE, azaz kiárad vagy túlárad szóból származik. Ezt a véleményt támasztja alá az is, hogy egykoron a település vizenyős, áradatos, mocsaras területek között terült el. A történelem során több névváltozatról is maradtak fent emlékek. Debregezth, Egyházasdebregezth, Debrekesz, Döbrő, Debrekez.

A TÖRTÉNETI TÁJSZEREKEZET ALAKULÁSA

A település közigazgatásilag a Dél-dunántúli régión belül Tolna megye Dombóvári járásába tartozik.

A település határának nagysága 43,13 km². Népessége 1946 fő (2015. január 1.)

Döbrököz község Tolna megye délnyugati részén, a Kapos folyó mellett terül el. Baranya megyével közvetlenül határos.

Tolna megyének igen változatos a domborzata. Északon és keleten inkább alföldi jellegű belső területein dombvidékek húzódnak, melyeket patak völgyek tagolnak. Déli részére pedig a Mecsek vonulatai is benyúlnak. Tájszerkezetét a domborzat, a vízrajz és a közlekedés hálózatos elemei határozzák meg.

Földrajzilag Döbrököz a Baranya Megyei –Hegyhát részéhez, Dél- Külső- Somogy tájhoz tartozik.

Tolna megye éghajlatát tekintve egyfajta átmenet az alföldi és a dunántúli klíma között.

A megye legnagyobb folyóvizei a Duna, Sió és a Kapos. Ezek közül a Kapos folyó átszeli Döbrököz települést.

A település vízhálózatára a Kapos folyósba vezető sűrűn befutó, kisebb nagyobb árkok a jellemzőek. A Kapos nyugati oldalán, északról délre az alábbi nagyobb- és ezen kívül több névtelen kisebb- árkok találhatók. Sajtmalmi-árkok, Csáblényi árkok, Szarvasdi-árkok. Keleti oldalról kisebb árkok torkollanak a folyóba.

A táj használatra elsősorban a szántóföldi művelés és az erdőgazdálkodás jellemző, de nagy kiterjedésű szőlőhegyi területek és halastavak is tarkítják a tájképet. A településhálózatra a török hódoltság után kialakult nagyfalvak jellemzők.

A felszín a település északi részen sík, míg dél felé haladva hullámos dombos területtől egészen a hegyvidéki jellegig változik.

Ha a település külterületét nézzük a sík területeken jellemzően mezőgazdasági tevékenység folyik, a magasabban fekvő területek kertes művelési ág alá esnek.

Nyilvántartott erdőterületek a település több pontján megtalálhatók, de összefüggő erdőterületek a település északi-északkeleti részére jellemzőek.

A település településszerkezete összetett.

A településsziluett meghatározó eleme a magaslaton fekvő településközpontból kiemelkedő Templomtorony.

forrás: dobokoz.hu

A tervezéssel érintett terület történeti településmagtól, és a mai településközponttól észak-északkeletre terül el, a falusias lakóterület, a településközpont vegyes és a mezőgazdasági funkciójú területek találkozásánál.

1.2. A TELEPÜLÉS RÉGÉSZETI ÖRÖKSÉGÉNEK FELMÉRÉSE ÚJONNAN BEÉPÍTÉSRE SZÁNT TERÜLETNEK KIJELÖLT TERÜLET ESETÉN TEREPEJÁRÁSSAL

1.2.1 ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY- RÉGÉSZETI MUNKARÉSZ

A régészeti lelőhelyekkel kapcsolatos törvényi szabályozás alapját a 2001. évi LXIV, a kulturális örökség védelméről szóló törvény adja. Ennek értelmében a köz- és magáncélú fejlesztéseket – így különösen a terület- és településfejlesztés, terület- és településrendezés, környezet-, természet- és tájvédelem és az ezzel kapcsolatos beruházások tervezését – e védelemmel összhangban kell végezni (3.§), illetve a nyilvántartott régészeti lelőhelyeken a földmunkával járó beruházásokat a jogszabályban meghatározott esetekben és módon el kell kerülni. Amennyiben azok mégis szükségesek, a régészeti feltárási munkák költségeit annak kell fedeznie, akinek a fejlesztés érdekében áll (19.§).

Nagyberuházás esetén a feltárást megelőzően előzetes régészeti dokumentációt kell készíttetni (23.§), melynek feltárási projektterve tartalmazza a régészeti feladatellátásra vonatkozó információkat: a feltárási módját, várható idejét, költségeit, kockázatelemzését. Nagyberuházás esetén a Magyar Nemzeti Múzeumot kell értesíteni a beruházási szándékról, amely koordinálja a területileg illetékes múzeummal a szerződéskötést. Döbrököz község területén a szekszárdi Wosinsky Mór Megyei Múzeum a területileg illetékes, megyei gyűjtőkörrel rendelkező múzeum (7100 Szekszárd, Szent István tér 26., e-mail: wmmm@terrasoft.hu, telefon: +36 74 316 222, <https://wmmm.hu>, illetve Czövek Attila mb. igazgatóhelyettes, osztályvezető, régész főmuzeológus, +36 74/316-222, 16-os mellék, czovek@wmmm.hu). Amennyiben régészeti leletek, emlékek kerülnek elő földmunka során, nem nyilvántartott lelőhelyen, úgy a területen a földmunkákat be kell szüntetni, és a feltárást mentő feltárási keretében a területileg illetékes múzeumnak el kell végeznie (24.§).

Döbrököz község közigazgatási területén a földmunkával járó beruházások engedélyezési folyamata során a régészeti lelőhelyekkel kapcsolatos szakhatósági állásfoglalást a Tolna Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Osztálya adja.

1.2.2. TÖRVÉNYI ELŐÍRÁSOK

A 2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről a feladatellátást segítő részei:

I. Rész

ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK

2. § A kulturális örökség védelme érdekében a köz- és magáncélú fejlesztéseket - így különösen a terület- és településfejlesztés, terület- és településrendezés, környezet-, természet- és tájvédelem és az ezzel kapcsolatos beruházások tervezését - e védelemmel összhangban kell végezni.

Előzetes régészeti dokumentáció: valamely terület régészeti érintettségének tisztázására, a régészeti örökség elemeire vonatkozó ismeretek (különösen a lelőhely jellegének, korának, kiterjedésének és intenzitásának) megszerzésére és pontosítására szolgáló, valamint az ebből következően elvégzendő régészeti feladatellátás formájának, idő- és költségvonzatainak meghatározásához hozzájáruló, az ismert adatok és források feldolgozásával, a lelőhely állapotában maradandó változással nem járó műszeres lelőhely-, illetve leletfelderítés, terepbejárás és próbafeltárás alkalmazásával készült dokumentum.

Földmunka: a földfelszíntől számított 30 centimétert meghaladó, kézi vagy gépi erővel végzett beavatkozás, beleértve a tereprendezést, depó, feltöltés, töltés kialakítását.

Megelőző feltárás: írásbeli szerződés alapján, tudományos módszerrel végzett régészeti feladatellátás (régészeti megfigyelés, próbafeltárás, teljes felületű feltárás), amely a földmunkával járó beavatkozások, fejlesztések, beruházások által érintett, nyilvántartott régészeti lelőhelyek feltárására irányul.

Mentő feltárás: régészeti emlék vagy lelet régészeti feltáráson kívüli, váratlan előkerülése során alkalmazandó, a közvetlenül érintett elemek szakszerű megmentésére irányuló azonnali beavatkozás.

Régészeti érdekű terület: valamennyi terület, természetes vagy mesterséges üreg és a vízmedrek azon része, amelyen, illetve amelyben régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető.

Régészeti lelőhely: földrajzilag körülhatárolható terület, amelyen a régészeti örökség elemei történeti összefüggéseikben találhatóak.

II. Rész

A RÉGÉSZETI ÖRÖKSÉG VÉDELME

1. Fejezet

ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK

A RÉGÉSZETI LELŐHELYEK VÉDELME

13. § (1) A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeken nem lehet olyan tevékenységet folytatni, amely a lelőhelynek akár részleges állapotromlását eredményezheti.

RÉGÉSZETI FELTÁRÁS

A régészeti feltárással kapcsolatos általános előírások

19. § (1) A földmunkával járó beavatkozásokkal, fejlesztésekkel, beruházásokkal, beleértve az ásványi vagyon kitermelését is (a továbbiakban együtt: beruházások), a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket jogszabályban meghatározott esetekben és módon el kell kerülni.

(3) A régészeti feltárások költségeit - a mentő feltárás, valamint a 23/F. § (7) bekezdésében foglalt eset kivételével - a 10. § (1) bekezdésére figyelemmel annak kell fedeznie, akinek érdekében az elvégzendő földmunka vagy a nyilvántartott régészeti lelőhely bolygatása szükségessé vált.

Megelőző feltárás

22. § (1) A nyilvántartott régészeti lelőhelynek a beruházással kapcsolatos földmunkával érintett részén megelőző régészeti feltárást kell végezni.

(2) A földmunkával járó beruházások előkészítése során a földterület-kiválasztáshoz és nyomvonal-kijelöléshez a beruházó előzetes régészeti dokumentációt készíttethet.

(2a) A földmunkával járó, nagyberuházásnak nem minősülő, új nyomvonalú, külterületi közútépítések előkészítése során - a kerékpárút kivételével - a beruházó köteles a régészeti érintettség felderítése érdekében előzetes régészeti dokumentációt készíttetni.

(2b) A (2) és (2a) bekezdés szerinti előzetes régészeti dokumentáció készítésére a 23/C. és 23/D. §-ban foglaltak alkalmazásával a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv jogosult.

23. § (1) Megelőző feltárás esetén a teljes területű feltárást legalább az engedélyezési vagy kiviteli terv szerinti földmunkával érintett mélységig kell elvégezni azzal, hogy a földmunkával érintett mélység szintjén lévő régészeti leletek és emlékek egészét fel kell tárni.

Előzetes régészeti dokumentáció

23/C. § (1) Nagyberuházás esetén - a (2) bekezdésben foglalt kivétellel - előzetes régészeti dokumentációt kell készíteni.

(2) Előzetes régészeti dokumentációnak minősül a hatástanulmány is, ha a tartalmát és az elkészítéséhez alkalmazott módszereket tekintve megfelel az előzetes régészeti dokumentáció fogalmi feltételeinek, és alkalmas az elvégzendő régészeti feladatellátás módjának, valamint idő- és költségvonzatának meghatározására.

Nagyberuházás esetén végzett régészeti feladatellátás idő- és költséghatára

23/F. § (8) Az előzetes régészeti dokumentáció készítésének költségei nem haladhatják meg a beruházás teljes bekerülési költségének 0,35 százalékát, kivéve, ha a beruházó ennél magasabb összeg megfizetését vállalja.

(9) A teljes területű feltárás költségei nem haladhatják meg a beruházás teljes bekerülési költségének 1 százalékát, kivéve, ha a beruházó ennél magasabb összeg megfizetését vállalja. Az összeg

a) tartalmazza a teljes területű feltárás terepi munkavégzésén túl - beleértve a feltárás munkafeltételei biztosítását is - a jogszabályban meghatározott tartalmú dokumentálás és az elsődleges leletfeldolgozás, valamint a végleges leletbefogadás költségeit,

b) nem tartalmazza a jogszabályban meghatározottak szerint feltárásra alkalmas napon kívüli régészeti feltárás végzéséhez a beruházó által kötelezően biztosítandó szükséges technikai felszerelés biztosításának költségét.

Mentő feltárás

24. § (1) A régészeti emlékek és leletek előkerülése esetében is gondoskodni kell a régészeti örökség elemeinek helyszíni megőrzéséről. Ha a helyszíni megőrzésre nincs lehetőség, mentő feltárást kell végezni. Mentő feltárás elvégzésére a 22. § (5) bekezdése szerinti intézmény jogosult.

1.2.3. DÖBRÖKÖZ TELEPÜLÉS MÓDOSÍTÁSSAL ÉRINTETT TERÜLETÉRE VONATKOZÓ RÉGÉSZETI ÖRÖKSÉGÉNEK SZÁMBAVÉTELE

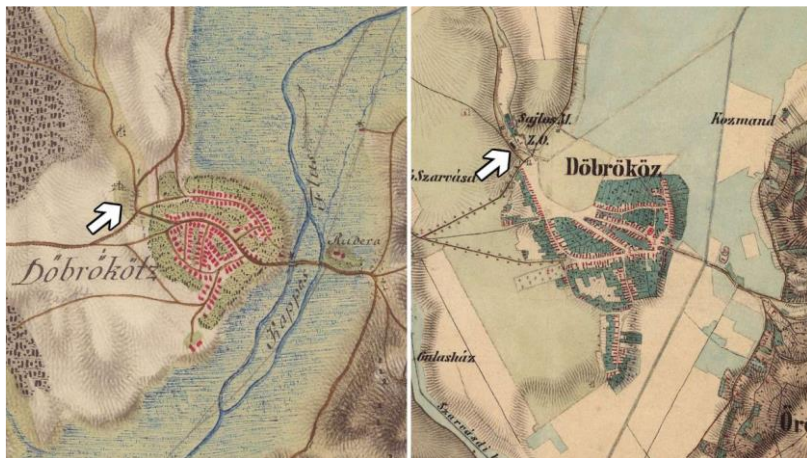
Döbrököz község régészeti örökségének felmérését a helyi értékvédelmi kataszterhez, régészeti hatástanulmány, ERD, stb. keretében az utóbbi évtizedekben többször vizsgálták, amellyel, hogy egyes lelőhelyekhez kapcsolódóan tudományos kutatások is folytak (pl. Döbrököz – Vár).

Jelen módosítás a település belterületének egy kisebb részét érinti, így a régészeti hatástanulmány csupán az ehhez kapcsolódó, ezt esetlegesen érintő régészeti kérdések számbavételét célozza.

A terület régészeti érintettségéről nincs tudomásunk, ugyanakkor a nyilvántartási adatok szerint a pataktól északi irányban, a Kapos-folyó árterét övező kiemelkedésen Külső utca néven, 23645-ös nyilvántartási számon a domborzati adottságokhoz igazodó, mintegy 1 km hosszú őskori és római kori leletanyagot adó lelőhely ismert. A lelőhely déli kiterjedése a településnél ér véget, amelynek oka kevésbé a természeti adottságokban, mint inkább a kutatási lehetőségekben keresendő. Ebből kifolyólag valószínűsíthető, hogy eredetileg egészen az érintett területet keresztülszelő patakig (Sajtosmalmi-árok), illetve délkeleti irányban a Kapos árteréig húzódhatott, amelynek megfigyelése a beépítettség és a bolygatottság miatt ma már korlátozottan ellenőrizhető.

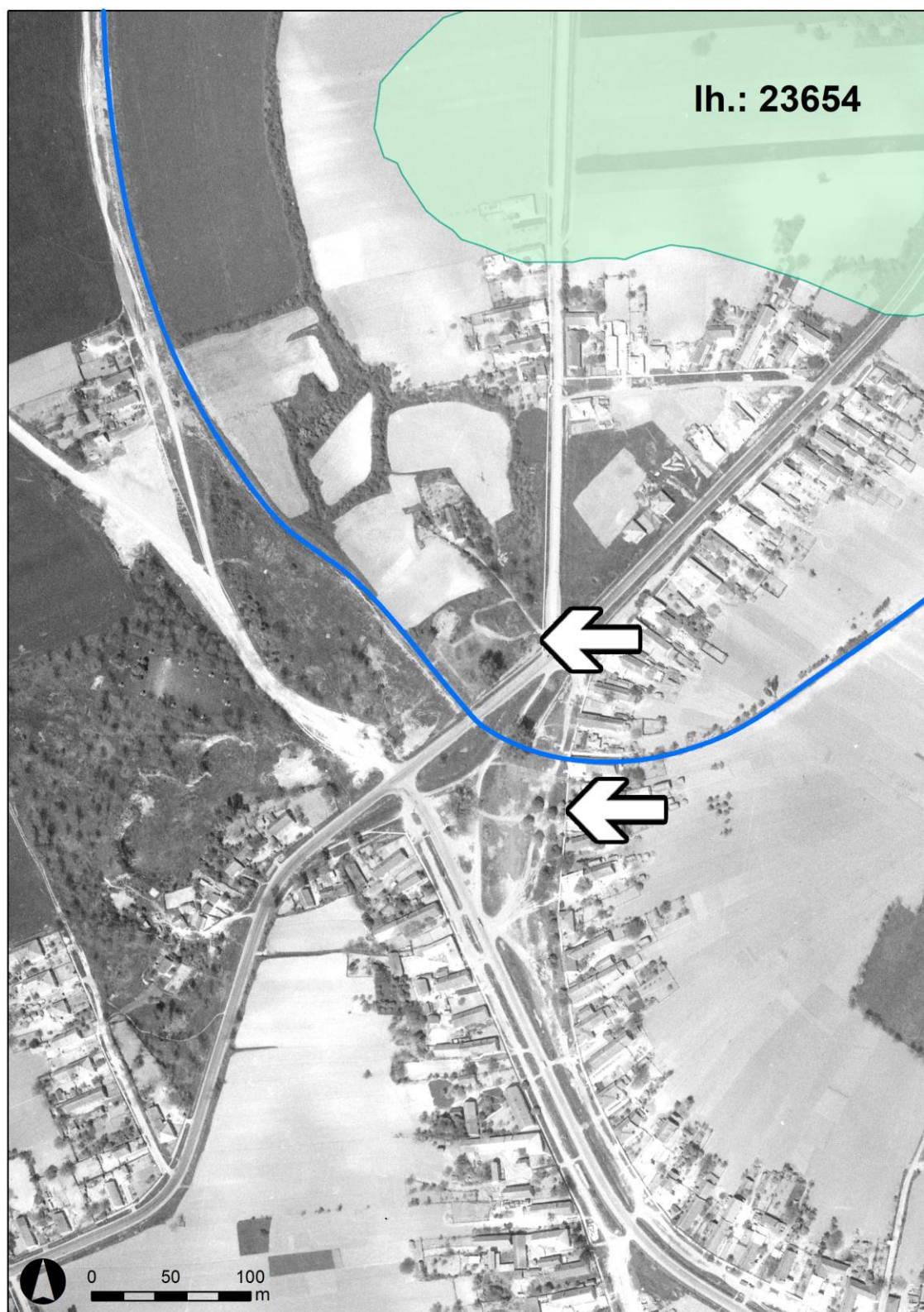
A történeti térképeket, valamint az elérhető térképészeti célú légi felvételeket megvizsgálva megállapítható, hogy a módosítási területen a 20. századi beépítést megelőzően is történtek változások. Ezek közül a 18-19. században figyelhető meg a Sajtosmalmi-árok medrének alakítása, és a főúttól északra fekvő terület malommal való betelepítése. A részbeni beépítés, valamint az útfejlesztés egyaránt módosította a patak folyását, medrének képét, amelyek a szomszédos, 2021-es módosítással érintett területre vonatkozóan is minden bizonnyal hatással voltak.

A megfigyelések alapján sem megerősíteni, sem cáfolni nem lehet, hogy a 23645-ös számú lelőhely Döbrököz beépítettségét megelőzően elért-e a Sajtosmalmi-árokig, de a domborzati és vízrajzi adottságok alapján erre esély kínálkozik, és így a különböző átalakítások ellenére is feltételezhető, hogy régészeti leletek vagy jelenségek látnak napvilágot a területen, amelyekre a beruházások során fokozott figyelemmel kell lenni.

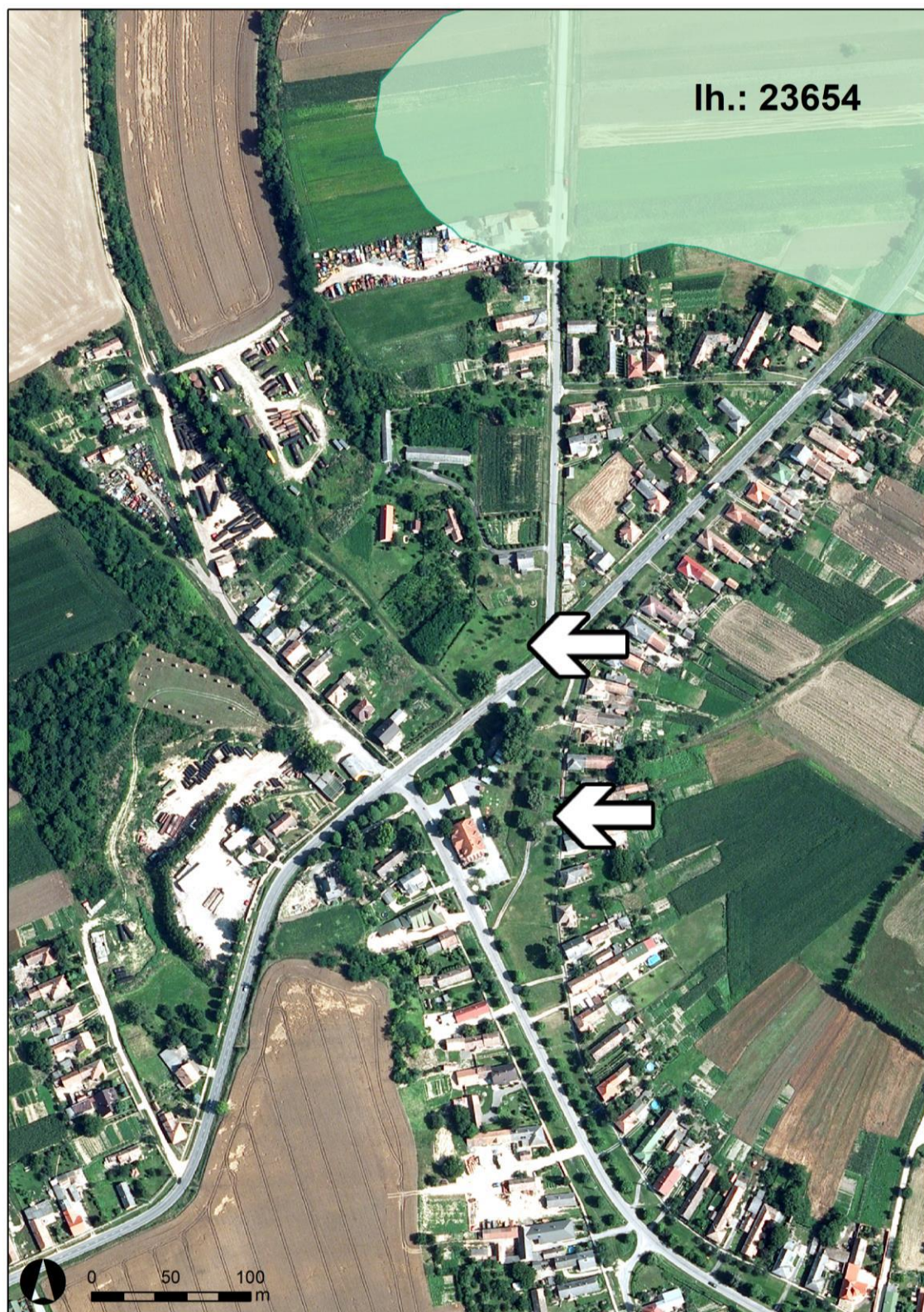
A térség a 18. századi első, illetve a 19. századi második katonai felmérés térképein. A nyíl a módosítási területet mutatja. Jól látható a két időszak között bekövetkezett változás, amely a dombnyúlvány (lh.: 23645) és a Sajtosmalmi-árok érintkezési területét részben átalakította.

Forrás: mapire.eu

A módosítási terület (nyíllal jelölve) ritkásabb beépítési képe 1979-ben. A felső nyíl mutatja a Sajtosalmi-árok (kék vonal) előterében fekvő, beépítésre kijelölt területet, illetve a nyilvántartott régészeti lelőhely poligonja is látható a település északi határában.

Forrás: Lechner Nonprofit Kft; 1979-0052-7610, 1979. május 5.

A módosítási terület (nyíllal jelölve) ritkásabb beépítési képe 2009-ben. A felső nyíl mutatja a Sajtosalmi-árok előterében fekvő, beépítésre kijelölt területet, illetve a nyilvántartott régészeti lelőhely településhatárhoz igazodó poligonja is látható a kép felső részén.

Forrás: Lechner Nonprofit Kft.

A tervezett változások régészeti érintettsége

Döbrököz község településrendezési tervéhez kapcsolódó 2021. évi módosítása a település központi részéhez, a Külső utca, Sajtosmalmi-árok, benzinkút térségéhez kapcsolódik és a helyi vállalkozások fejlesztési igénye indította el. A módosítás a fő infrastruktúra hálózatot nem érinti, de a tervezet értelmében a főúttól északra a Sajtosmalmi-árok és a Külső utca közti részt (191/1 hrsz) beépíthetővé teszik, míg a felszámolt zöldterület pótlására az út túlsó oldalán üzemelő benzinkút környezetében (348/11 hrsz) kerül sor.

A terepi ellenőrzést a fentebbiek figyelembe vételével végeztük. Az érintett területen a település szerkezetéhez, úthálózatához és vízvédelméhez igazodó átépítések zajlottak korábban, így a főút és utak töltése mellett a vízrendezés nyomai is azonosíthatók. A beépítésre javasolt területet gyeppel fedik, részben kisebb fák találhatók rajta, amelyek a terepi megfigyelést erősen korlátozták, régészeti leletanyag a bejárás során nem került elő.

A változtatási szándék esetünkben olyan területet érint, amely régészeti érintettsége jelenleg ugyan ismeretlen, de a közelben fekvő, és a településhatár által mesterséges lehatárolással rendelkező nyilvántartott régészeti lelőhely (nyilvántartási száma: 23645) a fentebb megfogalmazottak szerint elérhette a területet, így régészeti leletek és jelenségek előkerülésére számítani lehet. Ezekre tekintettel, és a fejlesztéseket minden esetben a hatályos örökségvédelmi törvény figyelembe vételével kell elvégezni, továbbá a régészeti jelenségek előkerülésének lehetőségét szem előtt kell tartani!

A zöldterület pótlására kijelölt rész (348/11 hrsz) a jelenlegi állapot megváltoztatásának hiányában régészeti vonatkozású adatokat nem keletkeztet.

A módosítási terület keleti irányból nézve (jelenlegi állapot).

A módosítási terület keleti irányból nézve (jelenlegi állapot).

Az érintett terület északkeleti irányból nézve (jelenlegi állapot).

A Sajtosmalmi-árok a terület nyugati határán (jelenlegi állapot).

1.2.4. ÖSSZEFOGLALÁS, JAVASLAT TÉTEL

Döbrököz község központi részének jelölt módosítási területén régészeti lelőhely a rendelkezésre álló források alapján nem ismert, de a vizsgálati lehetőségek korlátozott volta miatt a közelben nyilvántartott 23645-ös számú lelőhellyel való kapcsolata nem is zárható ki.

A régészeti lelőhelyek a kulturális örökségünk részét képezik. Megóvásuk, tudományos kutatásuk, és a belőlük kinyerhető, társadalmunk számára és jövőnk tervezéséhez segítségül hívható tudás-anyaga mindannyiunk öröksége, amelynek megőrzése törvényben foglalt cél, és közös felelősségünk is.

Ezeknek a helyszíneknek, illetve a különböző nemű földmunkák kapcsán előkerülő régészeti örökségünk védelme érdekében a terület- és településfejlesztéssel és rendezéssel kapcsolatos beruházások tervezését ezzel összhangban kell végezni. A régészeti lelőhelyeket érintő intézkedéseknek ebből kifolyólag főként megelőző, szükség esetén mentő jellegűnek kell lenniük.

A régészeti lelőhelyek a településszerkezeti terveken és a településrendezési tervlapokon feltüntetésre kerülnek. A helyi építési szabályzat hivatkozik a régészeti lelőhelyek által érintett telkek területén történő építésre vonatkozó jogszabályokra. A lelőhelyek főbb adatait (név, helyrajzi szám) be kell illeszteni a Helyi Építési Szabályzat régészeti örökség védelmével vonatkozó szakaszának megfelelő helyére, illetve fel kell tüntetni a szabályozási terv térképlapjain is.

A régészeti lelőhelyek veszélyeztetettségét több kategóriába sorolhatjuk. A külterületi, mezőgazdasági és erdőgazdasági művelés alatt álló területek állapotára a gépekkel történő munkavégzés, illetve az illegális lelőhely-fosztogatás (fémkeresőzés) állandó veszélyforrást jelent. Ezzel szemben Döbrököz község belterületén az építkezésekhez kapcsolódó földmunkák során lehet (közművek, alapozások, stb. építése) a lelőhelyek alkalomszerű, de nagyobb mértékű, részleges, vagy akár teljes pusztulást okozó veszélyeztetésével lehet számolnunk.

A módosítási terület a területhasználatnak, és a növényzeti borításnak köszönhetően korlátozottan alkalmas a régészeti terepi kutatásra, ezért a földmunkával járó beruházások, építkezések során figyelemmel kell lenni arra, hogy bárhol kerülhetnek elő eddig nem ismert régészeti lelőhelyek, amelynek már ismert lelőhellyel (23645) való lehetséges kapcsolatát a hatástanulmány is jelzi! A beruházóknak és a település vezetésének kiemelt figyelemmel és felelősen kell eljárnia az ilyen jellegű tevékenységek esetén, és az illetékes hatóságokkal szoros együttműködésben kell az örökségvédelem érdekeinek szem előtt tartásával tevékenykednie.

A fenti munkarész a készítés időpontjában rendelkezésre álló adatok, az elvégzett terepi ellenőrzés adatainak kiértékelése alapján és a megismert fejlesztési tervek ismeretében készült. A település közigazgatási területén időközben előkerülő újabb régészeti lelőhelyekről a Miniszterelnökség Örökségvédelmi Hatósági Főosztály Örökségvédelmi Nyilvántartási Osztálya mellett a Tolna Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Osztálya, illetve a szekszárdi Wosinsky Mór Megyei Múzeum vezet nyilvántartást, ezért minden tervezett beruházás és nagyobb földmunkával járó tevékenység előtt javasolt az érintett területen található vagy feltételezhető régészeti lelőhelyekről tájékozódni, amellyel elkerülhető a kulturális örökség elemeinek indokolatlan veszélyeztetése és pusztulása.

1.3. A VÉDETT MŰEMLÉKI ÉRTÉKEK TELEPÜLÉSI ÉRTÉKLELTÁRA

1.3.1. A VILÁGÖRÖKSÉGI, ÉS A VILÁGÖRÖKSÉGI VÁROMÁNYOS HELYSZÍNEK ÉS TERÜLETEK

Tolna Megyei Önkormányzat Közgyűlése 8/2020 (X.29.) számú önkormányzati rendeletének 3.5. melléklete alapján Döbrököz település nem érintett a világörökségi és világörökségi várományos területek övezetével, így az örökségvédelmi hatástanulmány tárgyát képező ingatlanok sem.

1.3.2. ORSZÁGOS ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG ELEMEI

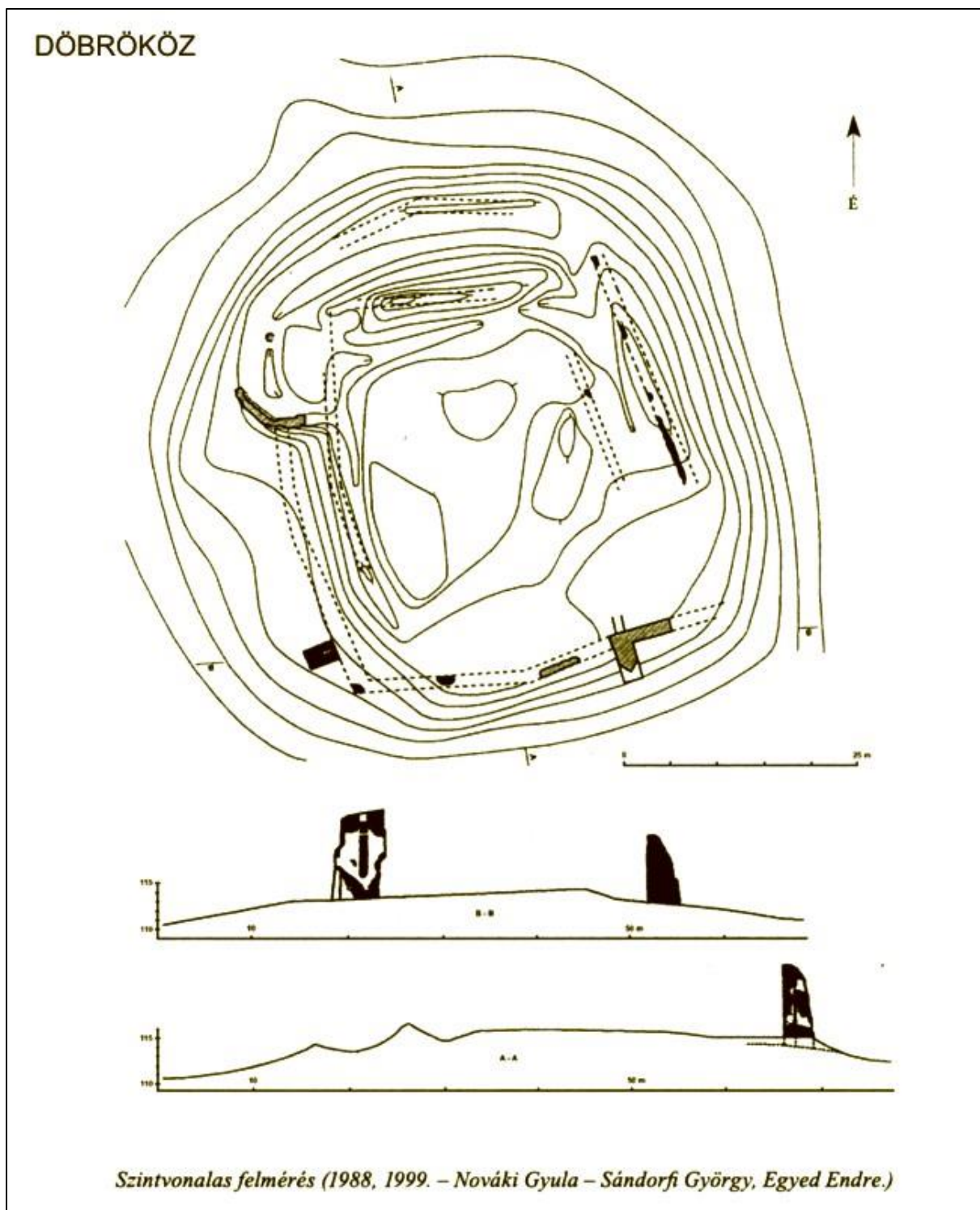
Döbröközön jelenleg egy épület, a vár rom áll műemléki védelem alatt. Tervezési területet nem érint.

„A Kapos folyó partján, az ártérből kiemelkedő dombon álló, megközelítően téglalap alaprajzú vár maradványai. Egykori alaprajzára a terep kiemelkedései és árcai utalnak, a várfalakból csak három magasabb téglacsonk maradt meg a Ny-i és a D-i oldalon. Első említéskor, 1309-ben a Héder nembeli Kőszegieké, később a Lackfiaké lett. 1397-től királyi vár, majd 1437-től zálogként a Rozgonyiak szerezték meg. A 15. század közepén Újlaki Miklós foglalta el, később a Mesztegnyői Szerecsenekhez jutott, akiktől 1534 körül Werbőczy Istvánhoz került. A törökök 1543-ban foglalták el. 1687. évi visszafoglalása után a romokat magtárrá alakították, majd elbontották.” (www.muemleke.hu)

Országos védelem alatt álló épületek				
Törzsszám	Azonosító	megnevezése	hrs.	Védettségi kategória
4138	8598	várrom	1556	M II.

(kép: Lőrincz Kinga)

forrás: varak.hu

1.3.3. VÉDETTÉ NYILVÁNÍTOTT RÉGÉSZETI LELŐHELYEK ÉS A NYILVÁNTARTOTT RÉGÉSZETI LELŐHELYEK

Döbrököz község 191/1 helyrajzi számú zöldterületet, valamint a 348/11. helyrajzi számú közterületeken régészeti lelőhely a rendelkezésre álló források alapján nem ismert.

Az építkezések során figyelemmel kell lenni arra, hogy bárhol kerülhetnek elő eddig nem ismert régészeti lelőhelyek.

1.4. A HELYI ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG TELEPÜLÉSI ÉRTÉKLELTÁRA

1.4.1. TELEPÜLÉSSZERKEZET

Településképi szempontból a településre 4 féle karakter jellemző.

A falusias belterület, ahol a hosszú, keskeny, szalagtelkeken oldalhatáron álló házak találhatóak, a szórványos beépítésű belterület, ahol a beépítés szabadonálló, az épületek szellősebben helyezkednek el, a szőlőhegyen kisebb présházak, tanyák vannak, és a külterület, ahol jellemzően erdő és mezőgazdasági területek találhatóak, a hozzájuk tartozó mezőgazdasági épületekkel.

Döbrököz belterületének túlnyomó része falusias lakóterület. A településközpont intézményei az Iskola utca, az Ifjúság utca és a Páhy utca központi szakasza mentén sorakoznak. A település külterületein mezőgazdasági tevékenység és kiskertes művelés folyik.

1.4.2. TELEKSTRUKTÚRA ÉS AZ UTCAVONAL-VEZETÉSE

A település falusias belterülete túlnyomó részben földszintes, de maximum két szintes családi házas beépítésű. Az egy szintes épületek között jellemzőek a tornácos házak. A beépítésmód oldalhatáron álló utcára merőleges tetőgerinccel. A középületek tetőgerince az utcával párhuzamosak. Előkert nagyon keskeny legtöbbször nincs. az áttört kerítések egyfajta nyitottságot kölcsönöznek az utcaképnek

forrás: google maps

A településközpontra és környékére a kisebb telkek jellemzőek beépítése egyre intenzívebbé vált, és megjelentek rajtuk az üzletek és egyéb intézmények is. A központ melletti utcákban viszont még a hosszú, keskeny, gazdálkodásra alkalmas telkek terülnek el.

A településközpont körüli lakóutcákban azonban még ma is megfigyelhető a nagytelkes, gazdálkodásra berendezett porta-rendszer (Kossuth utca, Kapos utca északi része, Petőfi Sándor utca déli része, Tisza utca, stb.).

A szórványos beépítésű területeken az épületek karaktere nem különbözik a falusias lakóterületen találhatóaktól, viszont a beépítésmódnak köszönhetően azok szellősebben, szélesebb telkeken szabadonállóan vannak elhelyezve. Egységeses nagyságú előkerteknek köszönhetően harmónikus utcakép alakult ki.

forrás: google maps

forrás: google maps

A keretes területen megtalálható épületek kis alapterületűek és szabadonállóan építettek, egyszerű megjelenésűek és egyszintesek. Funkciójukat tekintve présházak, pincék, hétvégi házak.

forrás: google maps

forrás: google maps

A külterületen álló mezőgazdasági épületek egyszintesek, nagy alapterületűek, egyszerű megjelenésű, alacsony hajlásszögű nyeregtetős épületek.

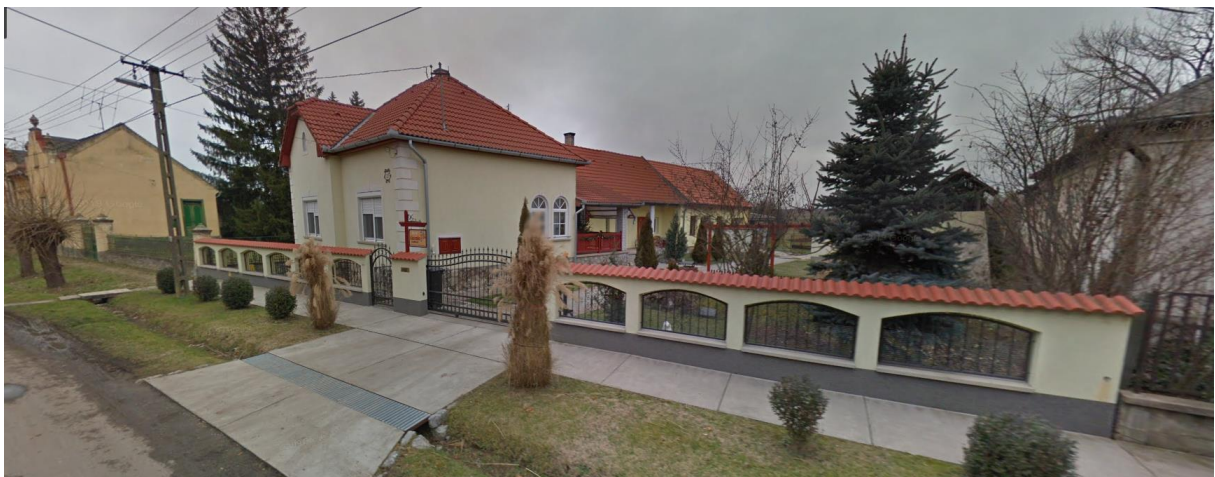

forrás: google maps

1.4.3. UTCAKÉPEK VAGY UTCAKÉP RÉSZLETEK

forrás: google maps

forrás: google maps

A településközpont körüli lakóterületek újabb kialakítású, tipikusan kistelepülésies lakóterületek, családi házas beépítésű kisebb telkekkel. Jellemzően rendezett utcaképeket mutatnak. (Ifjúság utca, Iskola utca, Petőfi utca, Páhy utca, Széchenyi utca, Cserénfai utca, stb.)

forrás: google maps

forrás: google maps

forrás: google maps

A déli, egykori szőlőhegyi területeken a terepviszonyokhoz igazodóan, spontán módon kialakított szűk, szabálytalan utcák, vegyes telekstruktúra és kevésbé rendezett beépítés jellemző. Az épületek egyszerű megjelenésűek, rendszerint cserépfedéssel és vakolt, meszelt homlokzatképzéssel.

Az épülettípusok közül a már említett oldalhatáron elhelyezett parasztházak voltak hagyományosan jellemzőek szinte az egész településen. Az évek során annyi változás történt, hogy a fiatalabb területeken szélesebb telken megvalósult szórványosabb beépítés a jellemző.

1.4.4. EGYÉB TELEPÜLÉSKARAKTERELEM

A településszerkezet legkarakteresebb eleme a római katolikus templom, mely sziluettje már messziről felismerhetővé teszi a települést. Az új neoromán, döbröközi templomot Kirschstein Imre Ágoston, bécsi építész tervezte 1900 környékén.

Döbrököz Község Önkormányzat képviselő testületének 5/2018. (VIII.28.) önkormányzati rendeletének 2. melléklete alapján a római katolikus templom helyi egyedi védelem alatt áll.

forrás: www.dobrokoz.hu

1.4.5. ÉPÍTMÉNYRÉSZLETET VAGY AZ ALKALMAZOTT ANYAGHASZNÁLAT, TÖMEGFORMÁLÁS, HOMLOKZATI KIALAKÍTÁS

A helyi egyedi védelem alatt álló ingatlanok listáját a Döbrököz Község Önkormányzat képviselő testületének 5/2018. (VIII.28.) önkormányzati rendeletének 2. melléklete tartalmazza. E szerint a helyi egyedi védelem kiterjedhet - az építmény (épület és műtárgy) vagy ezek együttese egészére vagy valamely részletére (anyaghasználat, szerkezet, színezés stb.) Kimondja, hogy a védett épületeket hagyományos építészeti tömegükben, tetőformájukban kell megtartani, érintetlenül hagyva a homlokzati nyílásrendet és a nyílások osztását, megőrizve a homlokzati tagozatokat.

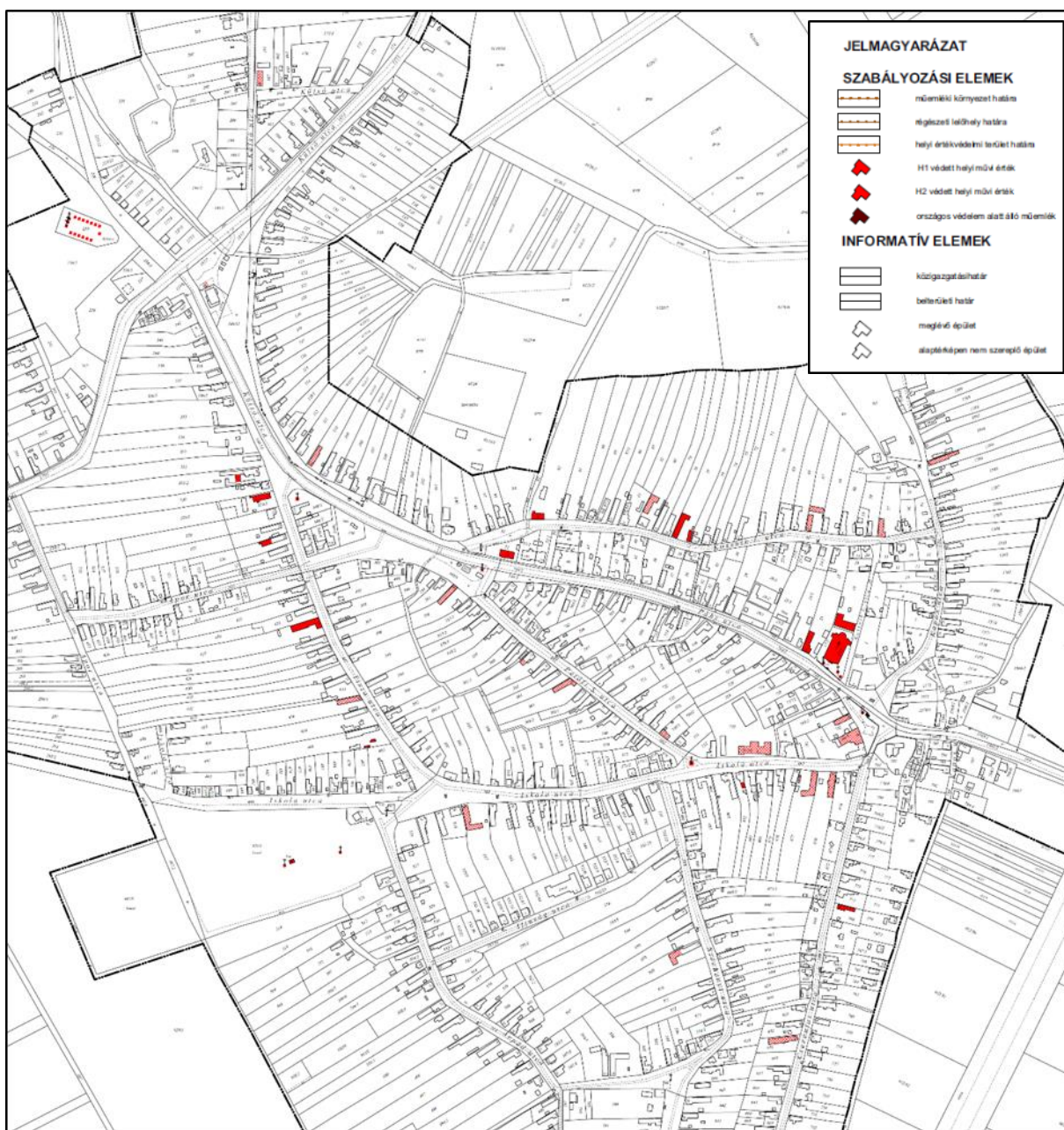
Döbrököz település helyi területi védelmet épített környezet tekintetében nem jelölt, de meghatároz olyan területeket melyek településképi szempontból meghatározóak, azokra vonatkozóan rendelet egyedi építészeti előírásokat állapít meg.

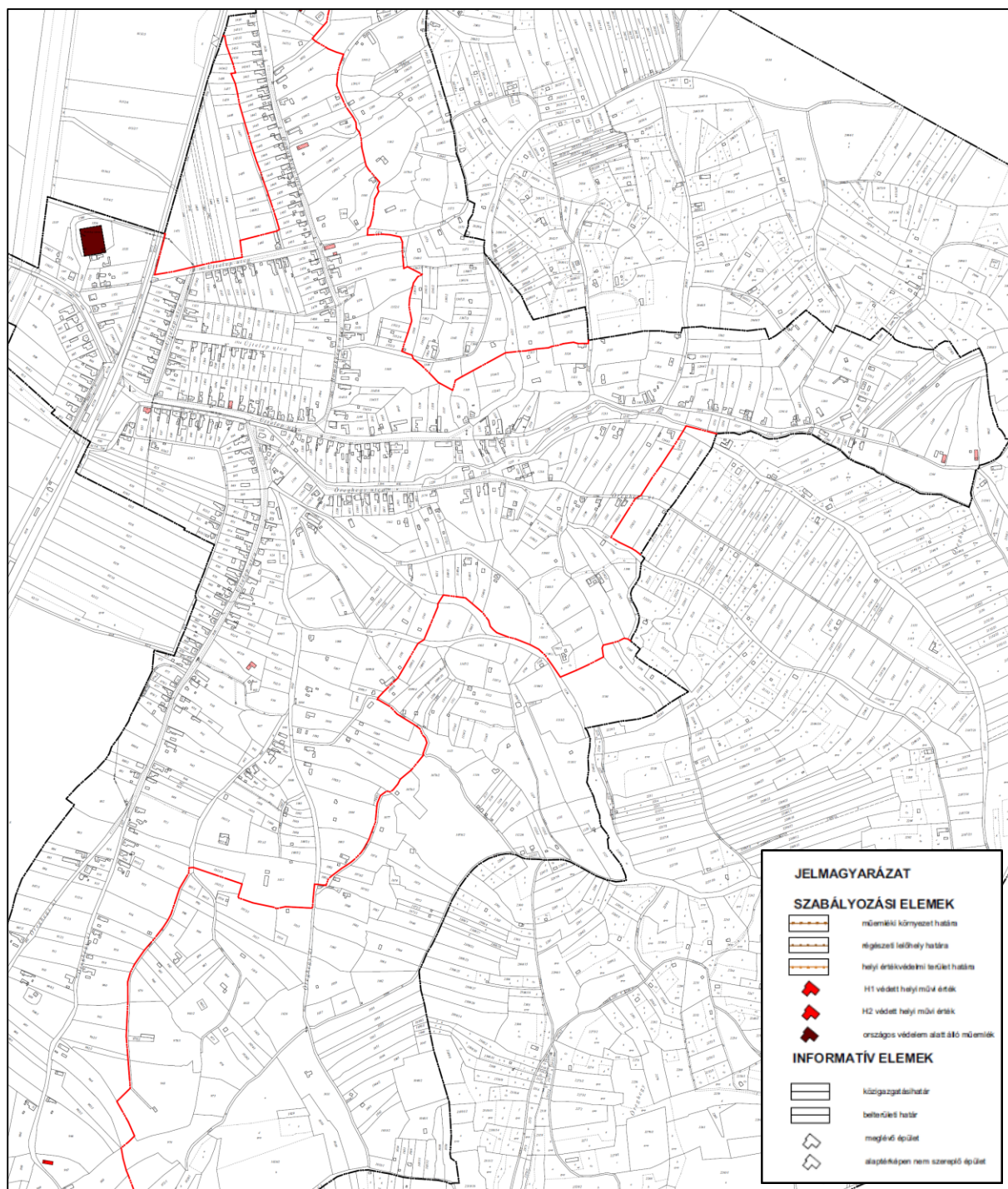
Jelen tanulmány készítése során helyi védelemre további építményeket nem javasolunk.

Döbrököz helyi védelem alatt álló épületei, építményei, természeti emlékei:

	A	B	C	D
Ssz.	Cím	Hrsz	Védett érték	Véd. kat.
1	Páhy u.	17/1. hrsz.	Katolikus templom	H1
2	Kossuth L. u. 26	92. hrsz.	lakóépület	H1
3	Kossuth L. u. 17.	77. hrsz.	lakóépület	H1
4	Külső u. 71.	329/3. hrsz.	lakóépület	H1
5	Tisza u. 18.	427. hrsz.	lakóépület, melléképület	H1
6	Páhy u. 20.	52. hrsz.	posta	H1
7	Páhy u. 2.	18. hrsz.	lakóépület	H1
8	Öreghegy u. 40.	967. hrsz.	lakóépület	H1
9	Homokhegy u.	1425. hrsz.	kápolna	H1
10	Homokhegy u.	1426/1. hrsz.	forrás	H1
11	Cserénfai u. 35.	769. hrsz.	Metodista kápolna	H1
12	Iskola u. 3.	733. hrsz.	általános iskola	H2
13	Iskola u. 68.	676. hrsz.	lakóépület, gazdasági épület	H2
14	Iskola u. 67.	677. hrsz.	lakóépület	H2
15	Külső u. 83.	356. hrsz.	lakóépület	H2
16	Páhy u. 49.	743. hrsz.	Művelődési ház	H2
17	Páhy u. 48.	742. hrsz.	lakóépület (tájház)	H2
18	Kossuth L. u. 8.	67. hrsz.	lakóépület	H2
19	Külső u. 50.	167. hrsz.	lakóépület	H2
20	Cserénfai u. 11.	651. hrsz.	lakóépület, gazdasági épület	H2
21	Kossuth L. u. 3.	57. hrsz.	melléképület	H2
22	Homokhegy u. 28.	1358. hrsz.	lakóépület, melléképület	H2
23	Petőfi S. u. 20.	365. hrsz.	lakóépület	H2
24	Petőfi S. u. 1.	730/1. hrsz.	lakóépület	H2
25	Újtelep u. 16.	835. hrsz.	lakóépület	H2
26	Kapos u. 33.	1590. hrsz.	lakóépület	H2
27	Tisza u. 24.	434. hrsz.	lakóépület	H2
28	Külső u. 15.	110. hrsz.	lakóépület	H2
29	Iskola u. 46.	537. hrsz.	lakóépület	H2
30	Öreghegy u. 10.	932/6. hrsz.	lakóépület	H2
31	Újtelep u. 65.	1492. hrsz.	lakóépület	H2
32	Homokhegy u. 37.	1368/4. hrsz.	lakóépület	H2
33	Homokhegy u. 138.	1267. hrsz.	lakóépület	H2
34	Homokhegy u. 137.	1268. hrsz.	lakóépület	H2
35	Páhy u. 4.	23. hrsz.	lakóépület	H2
36	Iskola u. 62.	682. hrsz.	melléképület	H1
37	Tisza u. 26.	440. hrsz.	melléképület, góré	H1

38	Külső u. 74.	326. hrsz.	melléképület.	H1
39	Külső u. 69.	331/2. hrsz.	melléképület	H1
40	Petőfi S. u. 16.	362. hrsz.	melléképület	H2
41	Széchenyi u.6.	569. hrsz.	melléképület	H2
42	Kossuth u. 20.	80. hrsz.	melléképület	H2
43	Külső u. 77/2.	348/1. hrsz.	kereszt	H1
44	Külső u.	157/7. hrsz.	szobor	H2
45	Külső u.	348/9. hrsz.	szobor	H2
46	Árpád u., Temető	523/1. hrsz.	kápolna	H1
47	Árpád u., Temető	523/1. hrsz.	kereszt	H1
48	Árpád u., Temető	523/1. hrsz.	kereszt	H1
49	Páhy u.	744/3. hrsz.	szobor	H1
50	Páhy u., Templom kert	17/2. hrsz	szobor, kereszt, emlékmű	H1
51		235. hrsz.	Kálvária	H1
52	Iskola u.	691. hrsz.	szobor	H1
53		274/9. hrsz.	kereszt	H2
54	Cserénfai u.	146/1. hrsz.	fák	T

1.4.6. TÁJ- ÉS KERTÉPÍTÉSZETI ALKOTÁS, EGYEDI TÁJÉRTÉK, NÖVÉNYZET

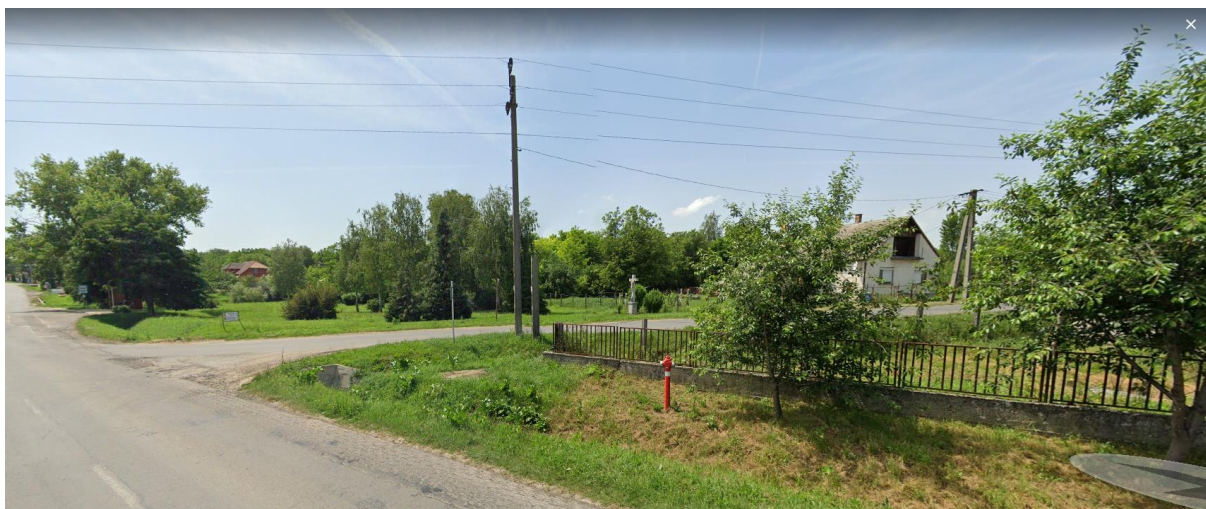
A tervezett módosítással érintett terület nem érint táj- és kertépítészeti alkotást, egyedi tájértéket.

1.4.7. SZOBOR, KÉPZŐMŰVÉSZETI ALKOTÁS, UTCABÚTOR

A módosítással érintett területen egy darab kereszt áll, ami azonban nem szerepel a helyi védett művi értékek listáján. Ennek ellenére a tervezés során figyelemmel kell lenni annak állapotára, környezetére.

forrás: google maps

forrás: google maps

forrás: google maps

2. A RENDEZÉS SORÁN TERVEZETT VÁLTOZÁSOK HATÁSELEMZÉSE

2.1. A TELEPÜLÉSI ÉRTÉKLELTÁRBAN SZEREPLŐ ELEMÉK VONATKOZÁSÁBAN RELEVÁNS RÖVID ÉS KÖZÉPTÁVON TERVEZETT VÁLTOZÁSOK ISMERTETÉSE

A jelen örökségvédelmi hatástanulmány tárgyát képező ingatlanok nem részei a települési értékleltárnak.

2.2. A 2.1. PONTBAN SZEREPLŐ VÁLTOZÁSOK HATÁSAI

A jelen örökségvédelmi hatástanulmány tárgyát képező ingatlanok nem részei a települési értékleltárnak, így a módosítás várható hatásai – örökségvédelmi szempontból- vizsgálnunk nem szükséges.

2.2.1. A VÁLTOZÁSOK HATÁSAI A RÉGÉSZETI ÖRÖKSÉGRE

2.2.2. A VÁLTOZÁSOK HATÁSAI A TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSRE, TELEPÜLÉS ÉS TÁJSZERKEZETRE

A jelen örökségvédelmi hatástanulmány tárgyát képező ingatlanokat érintő módosítás a történeti településre, település és tájszerkezetére nincs hatással.

2.2.3. A TELEPÜLÉSI ÉRTÉKLELTÁRBAN SZEREPLŐ MŰEMLÉKI ÉRTÉKRE GYAKOROLT HATÁSOK

A jelen örökségvédelmi hatástanulmány tárgyát képező ingatlanokat érintő módosítás jellegéből adódóan és a település egyetlen műemlékétől való távolsága miatt a műemlékre semmilyen hatást nem gyakorol.

3. AZ ÉRTÉKVÉDELMI TERV

3.1. AZ ÉRTÉKLELTÁRBAN SZEREPELTETETT ÉRTÉKEK MEGŐRZÉSÉT BIZTOSÍTÓ SZEMPONTOK ÉS KÖVETELMÉNYEK

A jelen örökségvédelmi hatástanulmány tárgyát képező ingatlanokat érintő módosítás nem veszélyezteti a helyi védelemben részesített építészeti örökség egyik elemét sem. Így azon értékek megőrzését biztosító szempontokat és követelményeket nem állítunk fel, a Döbrököz Község Önkormányzat képviselő testületének 5/2018. (VIII.28.) önkormányzati rendeletében foglaltak továbbra is betartandók.

Az egyik érintett ingatlanon található egy nem védett kereszt, melyet a tervezés során a tervező figyelembe vesz.

3.2. AZ ÖNKORMÁNYZATI FELADATOK MEGHATÁROZÁSA

2018- ban elkészült Döbrököz település Településkép arculati kézikönyve, mely az épített örökség védelme érdekében mindenesetben be kell tartani.

A helyi védelem alatt álló ingatlanok tekintetében az önkormányzat részéről –lehetőség szerint- továbbra is fenn kell tartani a támogató és ösztönző rendszert, mely segítséget nyújt az ingatlan tulajdonosoknak az épületek állagmegóvása, felújítása során.

Műemlék esetében állami támogatás is igényelhető.

A tervezett módosítás az önkormányzat számára értékvédelmi szempontból külön feladatot nem eredményez.

